

Áskoranir og sóknarfæri á norðurslóðum

Eftir Össur Skarphéðinsson

Ég tók fyrir skömmu þátt í fundi sem Samtök atvinnulífsins, Íslandsstofa og utanríkisráðuneytið héldu um áskoranir og sóknarfæri á norðurslóðum. Á fundinum lýsti ég þeirri skoðun minni, að mestu tækifæri Íslendinga í framtíðinni tengdust norðurslóðum. Gildir þá einu, hvort horft er til kolvetnisvinnslu, þjónustu við rannsóknir annarra þjóða utan efnahagslögsögu okkar, siglinga, fiskveiða á svæðum sem munu opnast langt í norður, ferðaþjónustu og verklegra framkvæmda. Áhuginn á efninu birtist í því að húsfyllir var á fundinum. Íslensk fyrirtæki skilja augljóslega hversu gríðarleg tækifæri geta tengst auknum umsvifum á norðurslóðum. Við þurfum að halda vöku okkar til að geta nýtt þau, og ekki síður vera á varðbergi gagnvart hættum sem því kunna að fylgja.

Í norðurslóðastefnunni, sem ég lagði fyrir Alþingi og samþykkt var í mars í fyrra, eru stjórnvöld og atvinnulífðir brýnd til að tryggja að hagsmunir Íslands og tækifæri, m.a. á sviði viðskipta, fari ekki forgörðum í tengslum við fyrirsjáanlega þróun í málafnum norðurslóðanna. Ég hef skilgreint þau sem forgangsbátt í utanríkisstefnunni. Ég hef jafnframt beitt utanríkisþjónustunni til að búa í haginn fyrir þessi framtíðarfæri, og jafnframt til að mæta þeim áskorunum sem kunna að fylgja.

Góður undirbúningur

Þegar fámennit ríki eins og Ísland með miklar auðlindir og víðfeðm haf- og landsvæði nestar sig fyrir nýja framtíð á norðurslóðum skiptir öflug alþjóðasamvinna sköpum. Við vitum að nýtingu þeirra fylgir áhætta, og þurfum að slá í gadda að forvarnir og viðbrögð við mengun og slysum séu fullnægjandi. Þannig verjum við okkar eigin öryggishagsmuni. En um leið er líka dregið úr áhættu fyrir fjárfesta og atvinnulífð.

Innan Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar hefur Ísland beitt sér fyrir raunhæfum en strangari viðmiðum fyrir skip sem sigla um ísi-

Össur Skarphéðinsson

lögð svæði. Innan Norðurskautsráðsins hefur á skömmum tíma verið lokið við tvo bindandi alþjóðasamninga, annars vegar um leit og björgun og hins vegar samning um sameiginlegt viðbragð norðurskautsríkjanna vegna olíumengunar. Sá síðari verður formlega undirritaður næsta vor. Það

var ánægjulegt og undirstrikar bæði frumkvæði og áherslu íslenskra stjórnvalda að báðum samningum var lokið í Reykjavík. Við Íslendingar höfum þannig í nánú samstarfi við nágrannaþjóðirnar unnið í haginn fyrir áskoranir framtíðarinnar en að sama skapi þurfum við líka að eiga þétt samstarf við aðrar þjóðir norðursins til að geta nýtt með skynsamlegum og varkárum hætti þau tækifæri sem gætu verið í boði ef rétt er um árar haldið. Þar skiptir árvekni stjórnvalda og atvinnulífs höfuðmáli.

Sóknarfæri fyrir atvinnulífð

Sterk staða Íslands varðandi sóknarfærin á norðurslóðum hvílir á legu landsins, nálægð við auðlindir, sterkum innviðum og síðast en ekki síst þekkingu og færni íslenskra fyrirtækja.

Fyrir mér er það augljóst að lega landsins gagnvart auðlindum og siglingaleiðum er krækja í fjölbreytta hafsækna starfsemi. Fjölmörg bein og óbein sóknarfæri munu skapast í tengslum við leit og vinnslu á olíu, gasi og steinefnum innan auðlindaþríhyrningsins norður af Íslandi, sem markast af Austur-Grænlandi, Íslandi og Jan Mayen. Þessi þríhyrningur verður í framtíðinni þungamiðjan í tækifærum Íslendinga. Innan hans verður á næstu átta til tíu árum hafist handa við tilraunaboranir og hugsanlega vinnslu. Að auki er líklegt að hér á landi skapist mikilvæg, vel launuð störf í tengslum við þjónustu og mannvirkjagerð vegna vinnslu jarðefna við suður- og austurströnd Grænlands.

Það liggur líka fyrir að skipaumferð mun enn aukast í tengslum við fyrrnefnda auðlindanýtingu og siglingar bæði skemmtiferðaskipa og skipa sem sigla með hráefni og vörur um Norður-Íshafið. Sterk

» Sterk staða Íslands varðandi sóknarfærin á norðurslóðum hvílir á legu landsins, nálægð við auðlindir, sterkum innviðum og síðast en ekki síst þekkingu og færni íslenskra fyrirtækja.

staða Íslands í þessu samhengi hefur ekki farið framhjá fulltrúum annarra ríkja og fyrirtækja sem hafa sýnt vaxandi áhuga á fjárfestingum hér á landi, m.a. evrópsk og asísk stórfyrirtæki. Íslensk fyrirtæki og stofnanir, þ. á m. hafnarsamlög, verkatak- og tæknifyrirtæki, ferðaþjónustan, flugfélög, mennta- og rannsóknastofnanir munu njóta góðs af þessari þróun.

Landfræðileg staða og auðlindir gefa okkur vissulega forskot en langtímahagsæld byggist á þekkingu og mannaúti sem getur, ef rétt er á haldið, orðið til í tengslum við þessi umsvif. Við sjáum nú þegar lýsandi dæmi um nýtingu á íslenskum mannaúti í tengslum við framkvæmdir vegna mannvirkja og orkuvera á Grænlandi. Hægt væri að telja til fjölmörg önnur dæmi, t.d. úr ferða- og flugþjónustu, sjávarútvegi og orkumálum. Flest þessara tækifæra hafa orðið til í tengslum við verkefni á heimaslóð og þá oft í samvinnu við erlenda aðila sem síðan hefur skapað mannvit og sóknarfæri fyrir íslensk fyrirtæki erlendis. Utanríkisráðuneytið, Viðskiptaráð og Íslandsstofa hafa lyft Grettistaki við að efla viðskiptatengsl við önnur ríki, ekki síst nágrannalöndin á norðurslóðum, þ.m.t. Færeyjar og Grænland. Ég hef talað fyrir því að sett verði á laggirnar viðskiptaráð norðurslóða þar sem fulltrúar úr atvinnulífi norðurskautsríkjanna, auk annarra sem kunna að hafa áhuga á fjárfestingum og verkefnum á svæðinu geti komið saman, myndað viðskiptasambönd og miðlað af reynslu sinni. Slík samvinna styrkir samkeppnisstöðu svæðisins í alþjóðlegu samhengi og treystir langtímahagsæld til handa íbúum norðurslóða.

Höfundur er utanríkisviðskiptaráðherra.